

Prædiken af Morten Munch
Trinitatis søndag / 26. maj 2013
Tekst: Joh 3,1-15

EN NATLIG DIALOG OM EN NY FØDSEL

Nikodemus - et søgende menneske? en frygtsom skabskristen?

Oftentimes er det de små overraskende detaljer i en tekst, der tiltager sig opmærksomhed og kalder på en forklaring. Sådant en detalje findes også i teksten, vi lige har hørt: Nikodemus kommer til Jesus om natten.

Vore dages natkirke-koncept er ikke af helt ny dato. Jesus går foran med et godt eksempel her i dagens tekst.

Men hvorfor kommer Nikodemus til Jesus midt om natten?

Er det ganske enkelt, fordi han er et B-menneske? Det er en lidt for kedelig forklaring.

Er han deltager i byens natteliv? Næppe...

Eller måske bare introvert? Privat omkring sin tro? – den forklaring køber vi let her i vores danske kultur, som kendetegnes af en vis blufærdighed omkring trosspørgsmål, sammenlignet med mange andre kulturer.

Gemmer Nikodemus sig i ly af mørket, fordi han ikke helt vil eller tør stå ved sin interesse for Jesus? Er han frygtsom i forhold til jøderne og det etablissement, han tilhørte?

Eller er det mere nattens mystiske stilhed, der trækker i ham og indbyder til en dyb fortrolig samtale? Har han ligget søvnløs pga. eksistentiel uro og åndelig søgen?

Vi får ikke et direkte svar. Men noget får vi da at vide.

Nikodemus tilhørte en åndelig reformbevægelse på den tid kaldet farisæerne og var endvidere "lærer i Israel", hvilket betyder, at han var ekspert i de jødiske helligskrifter. Endvidere sad han i det højeste politiske og religiøse råd i landet.

Der er ingen tvivl om, at det etablissement, han tilhørte, forventede, at han opførte sig som en afklaret modstander af Jesus. Frygt for genkendelse og rygtedannelse kan være et reelt motiv bag det valgte mødetidspunkt.

Man fornemmer, at han har en ægte sympati for Jesus og virker imponeret af det nye, der sker omkring Jesus (med mindre hans ord er indledende høflighedsfraser). Måske er der slået en revne i hans ellers faste livsanskuelse, en åbning for noget nyt. Måske er han, der underviser andre, selv åndeligt i vildrede – et søgende menneske.

...eller en forhandler der vil indgå en alliance med Jesus?

Men lad mig også kaste et andet spor ud, i overvejelserne omkring anliggendet hos Nikodemus.

Måske var han ikke, som ofte antaget, ramt i hjertet af åndelig søgen. Måske var han ude i et politisk ærinde (der samtidig var dybt religiøst).

Måske dækkede natten over skjulte forhandlinger med den på én gang fascinerende og besværlige profet fra Nazareth.

Nikodemus anerkender Jesus som en lærer, der har en særlig forbindelse opad (til Gud). Han kan se, at Jesus hjælper de svage i samfundet, også dem der i farisæernes øjne er moralsk uden for rækkevidde. Han kan se, at Jesus gør godt og har sjældent åndelig indsigt.

Måske var det hans tanke at komme til Jesus og sige:

De fleste af min slags kan ikke li' dig, faktisk konspirerer de mest radikale blandt mine kolleger om at slå dig ihjel. Men jeg kan godt li' dig; jeg kan se, at Gud er med dig. Du hjælper mange af de mennesker,

der virkelig har brug for en ny begyndelse. Vi har brug for sådan en som dig i vores åndelige reform- og fornyelsesprogram – og *du* har brug for os.

Vi kan begge nå længere ved at samarbejde. Du skal bare ændre din adfærd på nogle kerneområder, der er vigtige for os: vise respekt for sabbaten og templet og overholde renhedsforskrifterne. Jeg ønsker dig det godt. Lad os finde ud af noget sammen, før hele situationen springer i luften...

Denne tankerække er naturligvis spekulation, men ikke nødvendigvis et dårligere forslag end teorien om, at han var åndeligt søgende på det mere personlige plan.

Stolen sættes for døren: Du må fødes på ny!

Sagen er nemlig, at Jesus afbryder sin natlige gæst, inden denne når at fremføre sit ærinde, så vi må gætte.

Det er atypisk for Jesus at afbryde sin samtalepartner.

Vi kan fx tænke på Jesu samtale med den samaritanske kvinde (Joh 4), som følger lige efter dagens tekst; den samtale er kendetegnet ved, at Jesus lytter sig ind til hendes inderste. Skridt for skridt, hele tiden med udgangspunkt i hendes verden, leder hende frem til en erkendelse af, hvem han er.

Sådan er det ikke i samtalen med Nikodemus.

Jesus afbryder ham, inden samtalen kommer rigtig i gang. Han får straks stillet stolen for døren: Du må fødes på ny!

Sådan lyder det helt uden omsvøb, uden diplomati.

Det er ikke kun dem, som farisæerne har afskrevet som moralsk uden for rækkevidde, der har brug for den nye begyndelse, Jesus bringer ind i verden.

Også det åndelige etablissement, dem der kender de åndelige skrifter forfra og bagfra og beflitter sig med al sin styrke på at følge dem (til dem hørte Nikodemus) – også de har brug for at blive født på ny for at se Guds rige og komme ind i det.

Jesus kan med andre ord ikke indgå i menneskelige reform- og fornyelsesprogrammer. Han kan ikke rummes indenfor kategorierne 'etisk underviser' eller 'undergører med særlig kontakt til Gud'. Han sprænger disse kategorier ved at gøre sig til den, i hvem vi bliver nye skabninger i forholdet til Gud, til os selv og til andre.

Det er trinitatis søndag, hvor vi fejrer Guds treenighed – enheden mellem Faderen, Sønnen og Ånden. Jesu enhed med Gud Fader er baggrunden for, at han kan tilbyde os en helt ny begyndelse.

Frelsen fås ikke gennem menneskelig udvikling

Udtrykket at fødes 'på ny' kan også oversættes at fødes 'ovenfra'.

Begrundelsen for den nye fødsels nødvendighed er, at det, der er af kød, altså menneskeligt og dermed også dødeligt og etisk ufuldkomment, forbliver sådan.

Vi kan ikke udvikle os ind i det guddommelige, det fuldkomne, det udødelige og evige. Her er ingen evolution mulig, siger Jesus.

Der er brug for noget radikalt nyt; ikke et tillæg til det eksisterende; ikke åndelige principper og vejledere, der skubber os et stykke videre.

Jorden vokser ikke ind i himlen. Himlen – eller Gudsrigets dimension – må komme ned til os.

Som Jesus siger: "Ingen er steget op til himlen undtagen den, der steg ned fra himlen, Menneskesønnen" (v.13)

Ingen videskabelige, politiske eller religiøse bjergbestigelser når frem.

Evangeliet er, at himlen er kommet ned til os i Jesus Kristus; i ham er Gudsriget nær; i ham kan vi begynde forfra – dvs. påbegynde det evige liv her og nu ved tilgivelsens og Åndens gave.

Født af vand og ånd

Nikodemus spørger, hvordan den nye fødsel kan ske - og Jesus svarer: ved vand og ånd!

Den første kirke har i disse ord hørt en reference til dåben; ordene indgår også i vores dåbsritual.

Men hvad har Nikodemus hørt i disse ord? Som lektor i Det gamle Testamente har han sandsynligvis tænkt på en passage hos profeten Ezekiel (kap.36 og 37 i Ezekiels Bog), hvor ordene vand og ånd optræder i fællesskab.

Profeten ser folkets og menneskets hjerte for sig – og han ser, hvordan Gud først stænker vand på hjertet for at rense det og dernæst ånder på det for at gøre det levende.

Sådan kommer Guds liv til os gennem vandet og ånden: Tilgivelsens og gudsnærværets gave.

Derpå har profeten Ezekiel endnu et syn om den samme virkelighed. Han ser en dal fyldt med indtørrede menneskeknogler. Kan de blive levende igen, spørges der? Svaret bliver synligt, da Guds livsånde blæser ind over de tørre ben med det resultat, at knoglerne samles, får sener og kød og til sidst bliver levende.

På den baggrund kan vi høre Jesu ord om Ånden, der blæser, hvorhen den vil og skaber nyt liv, hvor det ikke er menneskeligt muligt.

Ligeså lidt som der kommer liv i døde ben ved at bytte rundt på dem og arrangere dem i nye konstellationer, ligeså lidt kan vi reformere os til liv hos Gud.

Livstolkninger, ideologier og fornyet moralsk praksis bringer ikke de døde tilbage, soner ikke synden og fornyer ikke vores forhold til Gud.

Der må noget helt nyt til.

Efter at Jesus har brugt disse billeder om det nye, han bringer – en fødsel af vand og ånd – er Nikodemus stadig undrende og spørgende og gentager sit spørgsmål næsten ordret en gang til: Hvordan skal det gå til?

Han forstår vel på det her tidspunkt, at Jesus taler om en åndelig og ikke en fysisk fødsel – og fødselsbilledet slår fast, at man ikke kan føde sig selv til verden, men må få livet rakt til sig udefra og oppefra som en gave.

Men hvordan?

Jesu ophøjelse til liv for verden

Jesus introducerer nu endnu et billede fra de jødiske skrifter, som Nikodemus var ekspert i. Denne gang fra det israelitiske folks vandring gennem ørkenen.

På et tidspunkt, hvor folket angribes af giftslanger (4 Mos 21), får Moses besked på at lave en slange af kobber og hænge den på en pæl. Alle som ser hen på kobberslangen, bliver helbredt.

På samme måde, siger Jesus til Nikodemus, skal menneskesønnen (Jesus selv) ophøjes – og de, der ser hen til ham, skal få del i livet.

Det er som om Jesus giver Nikodemus en nød, han skal knække: Jesus skal ophøjes som kobberslangen og blive til liv for verden...

I denne gådefulde ophøjelse af Jesus findes nøglen til de gamle tekster om Guds tilgivelse, renselse og nyskabelse; genfødslen af stenhjertes, og de livløse knoglers genopvækkelse.

Nikodemus kunne være gået bort i vrede, fornærmet over at han - med sin fornemme status og store indflydelse - fik besked på at finde et nyt begyndelsespunkt og blive som et barn for at se Guds rige.

Han havde vel håbet på en slags reform, enten for sit eget vedkommende (hvis han var åndeligt søgende) eller for hele folkets vedkommende gennem et samarbejde ml Jesus og de åbensindede blandt farisæerne (hvis han kom for at tale Jesus til fornuft og undersøge muligheden for en alliance).

I stedet for en åben reformpolitik fik han et budskab om genfødsel uden forhandlingsmuligheder. Et budskab om en helt ny begyndelse.

Den natlige dialogs efterspil

Der er et efterspil, der viser, at den natlige dialog levede videre i Nikodemus' indre. Han omtales nemlig kort i to senere passager i Johannes Evangeliet.

Første gang (7,50f) er i en situation, hvor ypperstepræsterne og farisæerne vil have Jesus arresteret og dømt i en fart. Her beder Nikodemus sine kolleger om at give Jesus en fair chance og være redelige i deres undersøgelser, men de gør grin med Nikodemus pga hans positive holdning til Jesus.

Anden gang (19,39) træder han endnu mere i karakter. Han hjælper Josef fra Arimatea med at tage Jesu legeme ned fra korset; han har medbragt salver for at salve Jesu døde legeme; det var et arbejde, man som regel overlod til kvinderne; at røre ved en afdød medførte for jøderne, at man blev rituelt uren.

Det var lige før den store påskefejring, den helligste dage på hele året, som Nikodemus udelukkede sig selv fra at deltage i ved at røre ved Jesu døde legeme.

Hvad fik Nikodemus til at opgive sin æresplads blandt de fornemste i folket ved den store påskefejring og finde sin nye æresplads hos en foragtet korsfæstet mand?

Mon ikke Nikodemus tidligere samme dag, da Jesus blev korsfæstet, pludselig så sammenhængen mellem Jesu ophøjelse på korset og kobberslangens ophøjelse på pælen i ørkenen? Det måtte jo så betyde, at der fra den korsfæstede skulle strømme nyt liv til verden!

Helt fik Nikodemus nok ikke knækket nøden om menneskesønnens ophøjelse til liv for verden, før Jesus blev ophøjet for anden gang – ikke på korset men i opstandelsen fra de døde tre dage senere.

Nikodemus fandt ikke blot sin æresplads som Jesu tjener. Han fandt den sande påskefejring, den store befrielse. Ikke i en reform. Men i en ny fødsel. Han fandt sig selv som modtager af uudtømmeligt liv.

Vi kan gøre den samme erfaring, når vi lader os afbryde af Gud.

Amen.